

HISTÒRIA DE CATALUNYA
(MODÈSTIA A PART)

TONI SOLER
HISTÒRIA
DE CATALUNYA
(modèstia a part)

Edició revisada i actualitzada
Il·lustracions de Jordi Duró

COL·LECCIÓ CLÀSSICA

PRIMERA EDICIÓ EN AQUEST FORMAT: GENER DEL 2014

© TONI SOLER, 2014

© DE LES IL·LUSTRACIONS: JORDI DURÓ

© DEL PRÒLEG: CARLES CAPDEVILA

© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.

CARRER PEDRO I PONS, 9-11, 11A PLANTA - 08034 BARCELONA

ISBN: 978-84-664-1822-5

DIPÒSIT LEGAL: B. 27.292-2013

FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.

CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA

IMPRÈS A: LIMPERGRAF

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Catalunya —hom diu sovint— «ha pogut ser» però «no ha estat»: vet aquí, es pensa, l'arrel última i més pregona de totes les seves desgràcies [...]. Però la història no és simplement la realització d'una possibilitat, sinó que és la realitat mateixa [...]. No pensem, doncs, altra vegada, en allò que hauria pogut ser Catalunya si... pensem en allò que ha estat i en la millor manera d'aprofitar-se'n.

JOSEP FERRATER MORA

[...] Per això no podem dir que la història de Catalunya sigui un perpetu condicional [...]. La vida dels catalans és un acte d'afirmació continuada: és el sí, no el si. Per això el primer ressort de la psicologia catalana no és la raó, com en els francesos; la metafísica, com en els alemanys [...], o la mística, com en els castellans. A Catalunya el mòbil primari és la voluntat d'ésser.

JAUME VICENS VIVES

Abans d'estudiar una història, estudeu l'historiador que l'ha escrita.

E. H. CARR

Sumari

<i>Història d'en Toni Soler (Polònia a part)</i>	11
<i>Introducció</i>	17
I. Assortiment d'ibèrics	21
II. Oh, els romans!	39
III. Oh, els bàrbars! Oh, els moros! (Falta algú?)	53
IV. Guifré, pels pèls	69
V. Nosaltres i els aragonesos	83
VI. Jaume I, dit i <i>feyt</i>	95
VII. Quan érem els dolents	109
VIII. El pactisme	125
IX. La crisi (Ja? Tan d'hora?)	139
X. Unitat de destí.	155
XI. Pau Claris - Consell de Cent	169
XII. Per què la Diada és l'11 de setembre?	185
XIII. La pela és la pela	199
XIV. Sang, suor i tinta	211
XV. Lo catalanisme	229
XVI. República i guerra	241
XVII. Del temps de l'avi ençà	257
XVIII. Capítol extra: d'en Cobi a l'estelada	273
XIX. Conclusions (a la carta)	289

Història d'en Toni Soler (Polònia a part)

És important com s'escriu la història. També la personal. Les biografies ens ajuden a entendre els personatges perquè tenen el bon gust de començar pel començament, no pel moment que els coneixem. Però això que escric és una altra història, no és ben bé una biografia, és un simple pròleg, una aproximació breu i ben subjectiva a un autor que ha estat el meu col·lega (a l'*Avui*), *jefe* (a *Malalts de tele*), competidor (a ràdios diferents) i soci (a l'*Ara*). I vés a saber on acabarem, tot i que segur que acabarem bé.

Ens vam conèixer fa vint-i-cinc anys a l'*Avui*, quan tots dos en teníem vint-i-tres. Em va caure fatal (però molt) perquè jo estava a Societat, fent successos, i ell a Política, fent Parlament, i em va dir, sense tallar-se ni un pèl, que no entenia com podia estar en aquella secció. Presumia, amb aquella alegria, que ell tenia accés a gent molt més preparada i interessant, i aprenia molt més que jo, que em relacionava amb delinqüents. Fa poc l'hi vaig retreure —com que té poca memòria l'hi he de recordar cada quatre o cinc anys— i em va admetre que potser es va passar, que amb el temps hem vist que delinqüents

n'hi ha a tot arreu, i que ha conegut gent més preparada. Explico aquest apunt biogràfic per als que es pensen que en Soler és un descregut que ha vingut a aquest món a riure's de la política. N'és molt més creient que molts que en són practicants. En voleu una prova inequívoca, per no dir un sacrifici? Va escriure una biografia —seriosa— sobre Miquel Roca.

En Toni Soler pot semblar un humorista polític que ara intenta fer d'analista polític seriós, però no. És un periodista que creu en la política i se la pren seriosament sis dies a la setmana. I el setè, que cau en dijous, descansa i se'n fot tant com pot, afortunadament per als fans de *Polònia*.

I en Toni Soler podia semblar, l'any 1998, un «malalt de tele» que aprofitava la seva fama per fer un llibre fàcil i comercial sobre la història de Catalunya, que algú li devia haver encarregat en ple *boom* mediàtic, però no. És un autèntic malalt d'història que es guanyava la vida fent bromes sobre *Verano azul* però que entre lectura de guió i assaig l'enxampàvem llegint biografies i totxos sobre Roma. Un paio ben estrany, tot s'ha de dir.

Com que d'aquí a dues línies diré el que penso d'ell de veritat i l'elogiaré molt, aprofito per desfogar-me i dir que en Toni és molt menys simpàtic del que sembla, té mal humor sovint, escolta poc, arriba tard a les reunions, desconnecta i en marxa d'hora. I que ell pot fer broma de tot però pobre de tu que et riguis de la Penya. Dit això, és un cervell privilegiat i té el do de la comunicació en tots els registres. És un guionista brutal i un analista brillant. Ho dic des d'una enveja que vol ser sana, perquè me l'estimo, però que és enveja enveja. Si et vol fer riure et mors, si vol convèncer diràs que sí, i si busques un títol que impacti te'l farà ell. I si vol fer divulgació de qualitat, escriu una història com aquesta, amb un llenguatge di-

rectíssim i eficient que com a lector aplaudiries i com a col·lega et fa molta ràbia de tan fàcil que sembla.

Com que domina el llenguatge com vol, aquest llibre és una petita joia des del títol fins a l'última línia. Des de la manera de demanar perdó pel fet —aliè a l'autor— que la història sempre comenci per la part més avorrida, fins a la manera de fer ficció humorística futurista per deixar-nos un bon gust de boca. I entremig, perquè no perdem ni els orígens ni la identitat, tot el que ens ha passat, amb honestedat intel·lectual, rigor històric, to adictiu i un registre que li permet fer constants picades d'ullet sensacionals al futur sense que perdís el fil. Hi ha llegendes, fets, política, context socioeconòmic i cultura.

L'historiador juga amb avantatge, perquè sap on som quan ens explica d'on venim. Davant els riscos de l'èpica o la mitificació o la manipulació, res com l'humor intel·ligent com a mètode per ser fidel als fets, comparar versions diferents si cal i imprimir-hi un estil propi. Apela a la psicologia moderna per vincular els traumes infantils de Jaume I amb el seu caràcter a prova de bomba. Observa que a la prehistòria encara no estava mal vist anar vestit amb pells, defineix el Neolític com el canvi d'hàbits alimentaris més important fins a l'arribada del *fast food*, i si li demanes la recepta de Catalunya et diu que som un assortit d'ibèrics a la romana, i s'entreté en culebrons de la casa comtal catalana com el d'Ermessenda.

Però que aquest humor que ell fa servir com a mètode no ens distregui, perquè no hem vingut a aquestes pàgines a riure, sinó a viatjar —de bon humor— pel temps. I el mateix to despreocupat li permet ser perspicaç i clarivident desmuntant cert romanticisme historicista i afirmant de forma premonitòria —i som a l'Edat Mitjana— que el pactisme assegurava el diàleg però no garan-

tia un règim de llibertats sinó de privilegis. No és un volum frívol, hi ha el que és important. I s'entén.

Per evitar la temptació dels *spoilers*, no avançaré com explica el 1714 l'actual comissari del Tricentenari, però sí com anticipa els anys posteriors: «Després de la desfeta de 1714, els catalans van decidir canviar de rotllo i dedicar-se amb cos i ànima al treball, un àmbit on van tenir força més sort».

Trobo que per haver llegit tanta història en Toni és prou optimista. Tot i que sovint, quan parlem de com aniran les coses, recorda episodis anteriors i tem amb un deix amarg que la història es repeteixi. El que demostra el llibre és que en Toni defuig la temptació del cinisme. No pot pecar d'ingenu perquè sap moltes coses, perquè té una visió documentada, perquè és murri i està superdotat d'una ironia finíssima. Però s'estima la matèria que té entre mans i es nota. La història, el país, la política. N'agafa distància com a narrador però ell és allà en cos i ànima.

Fa quinze anys d'aquest llibre que ara retorna actualitzat (hi afegeix els tripartits i l'arrencada del procés), en Toni ara té la fama consolidada, és un productor d'èxit, fa de comissari dels actes del Tricentenari del 1714 a Barcelona i ha escrit el guió d'una pel·lícula que refà moments històrics en clau de documental, *14 d'abril: Macià contra Companys*. La seva biografia a Twitter destaca només que és el besnét de l'escloper Petllari Soler (a casa seva hi ha la foto que ho prova), i viu al barri de Barcelona més antic que ha trobat, per si algú dubtava que l'apassionen les pedres amb història i que li agrada mirar enrere sempre abans de mirar endavant.

Ni aquest llibre necessitava cap pròleg ni en Toni necessita algú que el defensi. Però si mai li cal una defensa civil (el tema militar no és el nostre fort), els milers de lectors que han devorat aquesta *Història de Catalunya* (mo-

dèstia a part) i els milers que la seguiran llegint segur que ho faran amb molt de gust. Perquè és dels que comences i acabes, ni et deixa a mitges ni l'hi deixes tu. També li hauran d'agrair molts historiadors i editors l'encert d'aquesta obra, perquè quan tanques el llibre has guanyat seguretat en dos sentits: 1. Coneixes molt millor la història del teu país. 2. T'ha estat fàcil, entretingut i plaent. Per això corres a buscar un altre llibre d'història que potser no serà tan immodest al títol però ves que no ho sigui per dins. Jo, ara i aquí, responc per aquest. Com que sóc dels que crec que estem vivint moments històrics, que estem escrivint en directe algunes pàgines que algú ens haurà d'explicar amb bon humor d'aquí a uns quants anys, trobo que és millor arribar-hi preparats i amb les lliçons ben apreses.

CARLES CAPDEVILA

Introducció

La primera edició d'*Història de Catalunya (modèstia a part)* va aparèixer quan jo tenia trenta-dos anys i presentava a TV3 un programa humorístic de molt èxit. Per això, i no per altra cosa, el llibre va ser el més venut a la festa de Sant Jordi de 1998, la qual cosa va generar un debat aferrissat —i encara vigent— sobre els anomenats «llibres mediàtics». El cas, però, és que passada la foguerada inicial el meu modest manual es va seguir venent, i durant aquests quinze anys s'ha reeditat de forma sovintejada, fins a arribar a la respectable xifra de més de 150.000 exemplars venuts. Molta gent que l'ha llegit —incloent-hi alguns docents, als quals estic especialment agraït— l'han recomanat com una via ràpida i còmoda per accedir a una matèria tan feixuga com és la història, que desperta poques passions, encara que sigui la del nostre país. Crec que el llibre, doncs, pot haver estat útil per a un segment de la població que no havia pogut —o volgut— acostar-se al nostre passat. D'entre ells hi ha molta gent gran, a qui van escamotejar la història de Catalunya a l'escola.

El meu objectiu —no pas modest— era escriure una

història resumida i clara, amb l'eficàcia de la crònica periodística i un cert regust sorneguer; una història per a un públic ampli. Amb humor però sense renunciar a una clara vocació divulgativa. L'humor, en aquest cas, no seria una simple eina literària, sinó un antídoto contra la sacralització, la politització i el maniqueisme que tot sovint han contaminat la nostra tradició historiogràfica. El meu model era la *Història de Roma*, del gran periodista italià Indro Montanelli (autor, també, d'una molt recomanable *Història dels grecs*). Tant de bo m'hagi acostat a l'objectiu, encara que només sigui una mica: a mi, Montanelli no només m'ho va fer passar bé, sinó que em va transmetre una passió per la Roma clàssica que no m'ha abandonat mai. Jo espero només que una part dels meus lectors s'hagin sentit cridats a aprofundir, a través d'autors més preparats que jo, els seus coneixements sobre el nostre passat col·lectiu.

La primavera de 2013 es va complir el quinzè aniversari de l'aparició d'*Història de Catalunya (modèstia a part)* i vam pensar que era una bona ocasió per fer-ne una edició especial, revisada i actualitzada, i amb un capítol inèdit en què intento explicar què ha passat al nostre país els últims quinze anys. Com us podeu imaginar, hi ha material de sobres per a un capítol i per a més d'un. També he reescrit les «Conclusions (a la carta)», una reflexió final adaptada al paladar dels votants de cada partit. Es tractava d'una manera poc subtil de demostrar que tots els fets històrics són interpretables i manipulables segons els prejudicis ideològics del present. En aquesta edició, les conclusions s'han adaptat al mapa electoral vigent a Catalunya.

Aquesta edició especial té el privilegi de comptar amb les aportacions gràfiques d'en Jordi Duró, un dels nostres

millors il·lustradors, del qual sóc un autèntic fan des que exhibeix el seu talent i la seva mirada única sobre la realitat a través del diari *Ara*. Li agraeixo moltíssim la seva col·laboració. I també agraeixo la feina de la Berta Bruna i de l'Ester Pujol, que a més de bones professionals són unes amigues excel·lents i fan que qualsevol aventura editorial amb elles sigui una experiència agradable i enriquidora.

Finalment, vull dedicar aquest llibre a la Laura, que m'ha acompanyat aquests quinze anys (i alguns més). El 1998, després de l'èxit de Sant Jordi, em vaig trobar a casa un regal seu: una corona de llover amb un pergami on es llegia «Memento homo esse» («Recorda que només ets un home»). Era la frase que els emperadors romans sentien a cau d'orella, mentre desfilaven triomfalment per la ciutat, perquè l'èxit efímer no els fes perdre la humilitat. Em sembla que no cal afegir res més.

I

ASSORTIMENT D'IBÈRICS
5000 aC-250 aC

Un dels grans problemes dels manuals d'història és que, indefectiblement, comencen per la prehistòria, que és amb diferència el període més sonso i espès de la història de la humanitat. És molt possible que molts estudiants hagin avorrit la història perquè no han estat capaços de pair aquest farragós primer capítol. Però, és clar, no es pot començar la casa per la teulada. A més, saber coses d'uns protocatalans que vivien com els hippies de Formentera als anys seixanta també pot tenir gràcia.

—Ugg —*va dir ell*

Diguem per començar que els primers catalans de la història no eren de Barcelona. Potser els últims sí que ho seran, tal com va tot, però els primers, ni de lluny: el centre neuràlgic de la Catalunya paleolítica es trobava ben al nord, al Rosselló, on s'ha trobat una mandíbula de 450.000 anys. No només és la més antiga del nostre país, sinó una de les primeres d'Europa, cosa que diu molt a favor de l'acollidor paisatge i clima de la Catalunya Nord, actualment francesa, que en aquella època, no cal dir-ho, no era ni francesa, ni catalana, ni tan sols del nord.

És a dir, que aquells primers catalans, que anaven bruts, peluts i malgirbats, no eren especials, ni tenien fet diferencial, ni eren estalviadors, ni tenien seny —de fet, en aquelles dates, no tenia seny ningú. Eren uns homínids lletjos amb un cervellet petitó que no donava gaire de si, i només funcionaven per instints animals: es refugiaven en coves perquè tenien fred, caçaven perquè tenien gana, i fornicaven perquè notaven un desassossec interior (ells; elles ho feien quan els ho manaven). Poca cosa més.

Per sort, a Catalunya fa temps que hi ha gent que es dedica a estudiar les escasses restes que han quedat escampades pel territori, n'han escatit l'antiguitat i n'han extret conclusions més o menys aventurades. I així han escombrat, també, les ingènues tesis que circulaven sobre l'origen dels primers pobladors catalans. A tothom li agrada dir que té uns avantpassats amb possibles, i per això, amb tota la bona fe, hi va haver gent que segles enrere va divulgar que el primer català —d'adopció— va ser Túbal, fill de Jafet i nét de Noè —el de l'arca—, que anava de *tournée* per la Mediterrània occidental, va arribar a la Península Ibèrica per l'Ebre i es va instal·lar en un punt desconegut entre Tortosa i Amposta (no cal dir que els tortosins i els ampostins estan plenament d'acord amb aquesta teoria).

Una altra tesi, encara més ostentosa, deia que el mític Hèrcules —fill il·legítim del déu grec Zeus—, després de crear l'estret de Gibraltar, separant amb les seves pròpies mans Europa i Àfrica, va anar de visita al nord de la Península i va fundar diverses ciutats, entre les quals Barcelona. Aquesta llegenda va inspirar el muntatge de la Fura dels Baus a la inauguració dels Jocs Olímpics de 1992, que era molt maco, però no s'entenia gaire.

A Girona també diuen que la ciutat la va fundar un gegant mític amb tres ulls, que es deia Gerió. Però els estudios més avançats diuen que Gerunda és un nom d'origen basc, i que els primers pobladors van ser-ne els ausetans, és a dir, gent de Vic i rodalia, cosa que, per als gironins, fa de més mal explicar.

No se sap gaire res dels orígens d'aquests homínids. L'única cosa que se sap del cert, i que de tan repetida ja és un tòpic, és que Catalunya era i és terra de pas, en una situació de privilegi (sic) entre la Península i el continent,

entre els Pirineus i el mar. O sigui que ja de bones a primeres vam rebre visites, i visites d'aquelles que diuen «ens quedarem una estoneta més». Això és el que van fer els celtas, i els grecs, i els romans, i els àrabs, i molts altres. Alguns es van integrar, d'altres van imposar la seva llei i el seu tarannà. Els indígenes s'hi van resistir mentre van poder.

Bé, com a tot Europa, cap al 50000 aC —deu mil anys amunt, deu mil anys avall—, a Catalunya va aparèixer l'*Homo erectus*, denominació científica sobre la qual s'ha fet molta brometa però que es refereix al fet que aquest primer homínid es va posar ben dret per anar pel món, cosa que en la resta de la fauna devia fer un gran efecte. Ara bé, tenien el cervell gairebé tan petitó com els seus rebesavis, i eren poc afavorits, com es pot deduir d'una mandíbula trobada a Banyoles. Això no vol dir que no fessin petits progressos, a base de centúries. Per exemple, recollien fruita i caçaven petits animalons. I anaven fent tombs en colles reduïdes, dues o tres famílies a tot estirar, com passa ara durant les vacances.

Uns quants mil·lennis més tard, al Paleolític superior, va fer la seva aparició estel·lar l'*Homo sapiens*, que ja era gairebé com nosaltres. Bé, com alguns de nosaltres. La seva vida continuava sense presentar gaires estímuls intel·lectuals, però vaja, a base de temps els *sapiens* van aprendre a dotar els seus dies d'una certa varietat, que no fos simplement allò de menjar i beure, ficar i treure (amb perdó). Per exemple, es vestien amb pells —encara no estava mal vist—, feien objectes de fusta polida i havien perfeccionat les tècniques de cacera: es carregaven els senglars amb pedres llançades amb una fona i, poc després, amb arcs i fletxes.

Semblen quatre tonteries, però a base d'això aquests

protocatalans van començar a tenir coses per explicar-se i, igual que els seus congèneres europeus, van començar a inventar-se mots. I com que una imatge val més que mil paraules, van començar a dibuixar escenes de cacera. A Ulldecona i al Cogul n'hi ha algunes de molt vistoses.

Com que la fauna era variada, el menú del Paleolític va començar a diversificar-se agradablement. Els més modestos sobreviuen amb grana, arrels, fulles, móres i ous. Els amants de la cosa exòtica s'afartaven de sargantanes i serps. Però els diumenges sempre queia algun conill, alguna cabra, unes truites de riu o —festa grossa— un bon civet de senglar o de cérvol. Ah! A més hi havia bisons, com als westerns. Després es van extingir, sense que cap ecologista plorés per ells.

A més de parlar de caceres i de pintures, els homes del Paleolític consumien els seus neguits en la recerca del sílex, que anava molt buscat perquè era ideal per fer tota mena d'eines i armes. Qui tenia una mica de sílex de sobres era un tipus important i començava a practicar els rudiments del comerç, és a dir, jo et dono sílex i tu em dones dos conills, per posar un exemple. Tot això, expressat amb un parell de substantius maldestres i quatre grunys per acompanyar la sintaxi. Però s'entenien prou bé i a més no es barallaven, pel que sembla.